

Всесвѣтската международна карта 1:1,000,000

Отъ Гунчо Ст. Гунчевъ

Въ България съвсемъ малко се знае за грандиозното по замисълъ и напълно международно по изпълнение дѣло, каквото е изработването на една карта на свѣта въ масщабъ 1:1,000,000, въ което участвуватъ прѣко или косвено 56 държави. Съ следващитѣ надолу редове ще се постараемъ да изложимъ накратко историята и значението на тая карта, както и основнитѣ положения върху които тя се изработва, тъй както тѣ сж опредѣлени отъ свикванитѣ нарочно за тая целъ конференции.

Идеята за една карта, която при достатъчно голѣмъ масщабъ да обхване цѣлата земна повърхнина, се е родила постепенно. Планъ за подобна карта е направенъ първомъ отъ английския ученъ Съръ Джеймсъ (Sir Henry James, † 1877), къмъ изпълнението на който не се е обаче пристъпило. Като предшественици на Международната всесвѣтска карта 1:1,000,000, трѣбва да се считатъ отличнитѣ хипсометрични карти въ мѣрка 1:1,000,000 изработени отъ А. Рарен на Сръдна Европа въ 1858 г., отъ г-ца Kleinhans на Франция въ 1875 г. и отъ Вг. Hassenstein — Атласъ на Япония 1:100,000 въ 1887 г.¹⁾

Най-голѣми заслуги за осществяването на тая идея има обаче известния берлински географъ проф. Albrecht Penck, който я подхваща, развива и съ завидно постоянство поддържа. За първи пжтъ проф. Пенкъ заговорва публично по тоя въпросъ въ началото на 1891 г. на едно събрание на Виенското географско дружество. Презъ месецъ августъ сжщата година, по време на Четвъртия международенъ географски конгресъ въ Бернъ, той нахвърля общитѣ положения, които трѣбва да легнатъ въ основата на подобна карта, като е посочилъ сжщевременно и всестранното ѝ значение. Карта съ мѣрка 1:1,000,000 изтъкналъ той, е само прегледна, но затова пжкъ за първи пжтъ ние ще имаме представена едноформенно цѣлата земна повърхнина. Това ще ни

¹⁾ Max Eckert, Die Kartenwissenschaft, I Bd., Berlin und Leipzig, 1921., стр. 106.

позволи да се измѣри много по-точно ареала на земята и нейнитѣ отдѣлни части, тъй като при досегашнитѣ измѣрвания това е ставало на карти съ най-различни масщаби и проекции, поради което сж правени много и най-различни грѣшки. Освенъ това по нея ще могатъ да се измѣрятъ басейнитѣ и дължинитѣ на рѣкитѣ, различнитѣ височинни отношения, тъй като въ изученитѣ страни терена ще се представя съ хоризонтали. При малко познатитѣ страни, напр. Сибирь, тази карта ще ни покаже какво и до колко е познато отъ тѣхъ. Тя ще може да служи като основа на много специални карти — метеорологични, статистични, геологични и др., толкова повече, че днешната репродуктивна техника може да приготвя много бърже карти отъ единъ масщабъ на различни масщаби. За частнитѣ картографски институти, издатели на атлази, учебни карти и пр. тя ще бжде отъ голѣма стойностъ, защото ще представя сегашното положение на нашето познаване на земната кора и поради това, при по-нататѣшнитѣ преработки, на които тя ще служи за основа, ще може да се спести много трудъ, време и пари¹⁾.

Планътъ на проф. Пенкъ се посрѣща съ възторгъ отъ географскитѣ срѣди. По него ставатъ голѣми разисквания. Явяватъ се и противници. Въ географскитѣ конгреси се избиратъ комисии, взиматъ се резолюции, но съ това работата около изработването на първитѣ листове не трѣгва по-бързо. Презъ 1899 г. по време на Международния географски конгресъ въ Берлинъ, проф. Пенкъ се вижда принуденъ да изрази съжалението си, че никаква решителна стѣпка не е направена за да се мине отъ теоритични разглеждания къмъ изпълнение. Тъкмо по това време обаче френскиятъ институтъ *Service Géographique de l'Armée* въ Парижъ започва обнародването на серия отъ карти, засѣгащи Китай, Антилскитѣ о-ви, Азиатска Турция и Централна Азия. Тѣ сж изработени по плана на Пенкъ при полиедрична проекция, като частитѣ на отдѣлнитѣ листове се ограничаватъ съ меридиани и паралели, а именно 4⁰ ширина на 6⁰ дължина, така пригодени, че да се нагласятъ въ рамкитѣ на голѣмата проектирана карта на свѣта. Тѣзи първи карти, както и издаденитѣ малко по-късно отъ *Preussische Landesaufnahme* въ Берлинъ карти на Източенъ Китай, сж идвали да задоволятъ една чувствуваша се тогава нужда. Къмъ края на миналия вѣкъ, войната между Испания и Съединенитѣ щати, както и размирицитѣ въ Китай, сж заинтересували общественото мнение, което е искало да знае нѣщо повече върху Антилскитѣ о-ви и Китай. Изглежда, че подобенъ поводъ, а именно Англо-бурската война е накаралъ *Intelligence Division of the War Office* въ Лондонъ да почне малко по-късно издаването на карти 1:1,000,000 — за

¹⁾ Ausland, 1891 г., стр. 162 и след.

Южна Африка. По тоя начинъ ние виждаме, че съ настъпването на новото столѣтие, настъпва и нова фаза въ проекта за Международната всесвѣтска карта 1:1,000,000. Отъ думи пристъпва се къмъ дѣла. Първомъ почватъ да издаватъ карти 1:1 мил. държавитѣ колониални владетелки, използвайки съветитѣ на привърженицитѣ на картата. Но въ всички тѣзи карти сжществуватъ различия, макаръ че въ много нѣща тѣ се съвпадатъ малко или повече съ плана на Пенкъ. Две отъ най-важнитѣ различия, се премахватъ отъ Международния географски конгресъ презъ 1904 г. въ Вашингтонъ, като се приема за началенъ меридианъ Гринуичкия и за мѣрка — метричната система. Англичанитѣ се отказватъ отъ тѣхния така нареченъ inch-scale (инчъ-масщабъ)¹⁾, при който картата би имала мѣрка 1:1,013,760 и прибѣгватъ къмъ 1:1,000,000, който се указва много по-практиченъ за разни пресмѣтаня.

Презъ мартъ 1905 г. положението на картата е било следното:

Издадени листове:

Френски:	Америка	9
	Предна Азия и Туркестанъ	4
	Китай и Япония	19
Нѣмски:	Източенъ Китай	19
Английски:	Африка	18
	Всичко	69 ²⁾

Началото е, както се вижда, съвсемъ скромно, особено като се има предъ видъ, че картата ще наброява 1920 листа.

Въ така издаденитѣ листове има все пакъ доста различия, които, ако биха продължавали да стоятъ и се увеличаватъ, биха много нарушили това хармонично цѣло, което се желае отъ Пенкъ и което е нужно на географската наука. Различия въ издаденитѣ до тогава карти сж сжществували въ меридиана — френскитѣ карти приематъ Парижъ, нѣмскитѣ и английскитѣ Гринуичъ, въ проекцитѣ, въ разграниченията съ паралели и меридиана, после английскитѣ карти даватъ височинитѣ въ стѣпки, нѣмскитѣ и френскитѣ въ метри и пр.

Съ много сжществени черти обаче въпроснитѣ карти следватъ направенитѣ до тогава предложения при Всесвѣтската карта отъ проф. Пенкъ. При тѣхъ водната мрежа е синя, терена кафявъ или сивъ, а надписитѣ, политическитѣ граници и частъ отъ съобщителната мрежа сж черни.

¹⁾ Единъ инчъ = 2.54 см.

²⁾ A. Penck, Fortschritte in der Herstellung einer Erdkarte im Massstabe 1:1,000,000, Zeitsch. d. Ges. f. Erdkunde zu Berlin, 1905, стр. 351.

Теренътъ въ френскитѣ и нѣмскитѣ листове е представенъ чрезъ засѣчване, а на английскитѣ доста сполучливо чрезъ хоризонтали. Френскитѣ листове иматъ и изобати. Отнасянето къмъ чисто географското въ картитѣ именно, представянето на брѣгове, рѣки, планини е напълно еднакво. Пенкъ, като разглежда горнитѣ карти и подчертава колко много е постигнато съ тѣхъ, изрично наблѣга, че съ картитѣ на Антилитѣ, Африка и Китай сж се създали леко сравними помежду си картени образи, каквито до тогава не сж сжществували за тѣзи страни¹⁾.

За да могатъ всички тия различия да бждатъ премахнати и да се създаде здрава основа на картата, важаща за всички институти отъ разнитѣ страни издаващи карти 1:1,000,000, за да може отъ друга страна да се получи едно официално удобрение на това дѣло отъ различнитѣ държави, както и да се премахне всичко, което за въ бждаще би се явявало като прѣчка, английскитѣ деятели за подобна карта издействуватъ що Английското правителство да свика по официаленъ редъ една конференция въ Лондонъ, която се събира презъ ноемврий 1909 г. На нея сж поканени само правителствата, които сж представени при Английския кралски дворъ съ посланици, а не съ пълномощни министри, желеайки по този начинъ да се даде на конференцията единъ по-малкъ, но по-целесъобразенъ съставъ. Поканени сж били Австро-Унгария, Германия, Велико-Британия съ Австралия и Канада, Испания, Италия, Русия, Съединенитѣ щати, Франция и Япония. На поканата не се отзовава само Япония.

Конференцията е била съставена отъ географи (между които Penck, Brückner, Vidal de la Blache, Lóczy, Partsch, Scottkeltie), — военни инженери и картографи, представители на официалнитѣ географски и картографски институти на странитѣ си.

Решенията, които Лондонската конференция взима, сж всички въ духа на първоначалнитѣ предложения изложени отъ Пенкъ предъ Бернския международенъ географски конгресъ. Много отъ разгледанитѣ положения сж били възприети по единъ или други начинъ и вече прилагани.

Удобрява се като началенъ меридианъ Гринуичкия, като началенъ паралелъ — екватора и като единица за мѣрка — метъра. Пожелава се, що всички народи, които участвуватъ въ направата на картата да употрѣбаватъ едни и сжщи условни знаци и разграничаването на отдѣлнитѣ листове, както и всичко останало да става еднообразно. Възприема се, що всѣки листъ на картата да обхваща едно пространство отъ 4° ширина и 6° дължина, при което се получава форматъ, какврто обикновено се употрѣбвава при топографскитѣ карти,

¹⁾ А. Пенск, Fortschritte и пр. стр. 354.

Северно и южно отъ 60° ширина, поради конвергиране на меридианитѣ, се допусчатъ комбинирани листове, които да обхващатъ 12, 18 и повече дължини градуса. Всѣки листъ трѣбва да има името на главното мѣсто или на най-важния обектъ въ представената областъ, както и положението, името и нумера на осемтѣхъ обикалящи го листа. Понеже при подобенъ масщабъ образитѣ, които се получаватъ, се малко отличаватъ единъ отъ другъ, то за това конференцията се спира на една модифицирана поликоническа проекция съ праволинейни меридиани, която се построява леко и сжщевременно позволява що всѣки листъ безупрѣчно да се слива съ другитѣ. Приема се що картата да бжде хипсометрична, като хоризонталитѣ бждатъ презъ 100 м. Въ силно планинистъ теренъ тѣ могатъ да бждатъ и презъ по-голѣмо отстояние, а въ равнинитѣ се допускатъ и помощни хоризонтали презъ по-малко отстояние. При малки терени форми, които не могатъ да изпъкватъ чрезъ хоризонтали, се допуща засѣнчване. Съвсемъ се изключва каквото и да е обрисуване на терена съ щрихи. Въ малко познатитѣ области терена се означава съ хоризонтали отъ прекъсващи се чертички. Формата на коритищата на моретата и езерата се очертава съ дълбочинни линии. Релефътъ на сушата се изобразява съ скала отъ бои почваща съ тъмно-зелена, после кафява и стигаща до червено-кафява. Дълбочинитѣ пъкъ се означаватъ съ съответно усиляваща се синя боя. Изохипситѣ трѣбва да бждатъ кафяви, а изобатитѣ сини. За текста се възприема латинската азбука, като за страни, които употрѣбаватъ друга азбука, се допуща покрай интернационалното издание и едно национално съ мѣстната азбука. Конференцията изказва пожелание, що тия страни, които не си служатъ съ латинската азбука, да публикуватъ една официално установена система на транскрипция на различнитѣ си звукови знаци чрезъ латински шрифтъ. За всички владения, колонии и мандати важи системата на писане, на транскрипция и правописание каквито има самата владетелка държава. Ако, при важнитѣ мѣста, покрай официалнитѣ имена въ устата на мѣстното население сжществуватъ други, сжщественно различни, то последнитѣ трѣбва да се поставятъ съ малъкъ шрифтъ подъ официалнитѣ. Решава се що водната мрѣжа да се означава съ синьо, пжтищата съ червено, желѣзопжтнитѣ линии съ черно. Абсолютнитѣ депресии се означаватъ съ тъмно зелена боя. Пжтищата се раздѣлятъ на две категории — коларски пжтища и пжтища по които не може да се пжтува съ кола. Най-последно се пожелаваша ако единъ листъ обхваща области отъ повече държави, правителството на страната, която съставлява картата, да влѣзе въ разбирателство съ съседнитѣ държави върху мате-

риала, който трѣбва да се използва, а особено върху правописанието на имената¹⁾.

Значението на тая конференция лежи въ това, че представители на правителства приематъ редица решения, нѣкои отъ които означаватъ важни крачки къмъ унифициране, което се налага отъ постоянно засилващия се международенъ животъ и размѣна на културни ценности. Такива сж напримеръ възприемането на Гринуичкия меридианъ като главенъ и на метричната система, при направа на картата. Заключениеята които конференцията е взела не сж възникнали на зелената маса, защото тя е имала предъ себе си редица карти, части отъ една всесвѣтска карта 1:1,000,000 и е трѣбвало да избере най-доброто въ тѣхъ²⁾.

Единъ въпросъ отъ принципиално значение съвсемъ не е разискванъ отъ конференцията, а именно дали масщаба 1:1,000,000 отговаря за една карта на земята. Когато проф. Пенкъ е изложилъ идеята си, много живи разисквания сж станали, дали той е най-подходящия масщабъ. Мнозина географи сж били на мнение, че е голѣмъ. Излѣзлитѣ по-късно карти на Източенъ Китай, на Южна Африка, на нѣкои части отъ Азия и Северна Америка сж показали, че даже за тѣзи отдалечени части на земята сжществува достатъчно материалъ, за да се оправдае мѣрката 1:1,000,000, която изглежда, че понастоящемъ отговаря най-добре за една обща карта на земната повърхнина.

Лондонската конференция е имала за целъ да разсждѣ какъ трѣбва да изглежда картата, но не и кой трѣбва да ѝ направи, ако и отъ едно пожелание ясно да личи, че тя възлага това върху правителствата, респективно официалнитѣ картографски институти, които обикновено, както е случая и при насъ, се намиратъ при военнитѣ министерства.

Споредъ напжтванията на Лондонската конференция сж били издадени отъ десетина държави листове отъ картата. Скоро обаче се появява нуждата да се измѣнятъ нѣкои отъ решенията, да се уяснятъ известенъ брой подробности, за които не се е мислило отначало, както и да се разгледатъ нѣкои важни практически въпроси, които по различни причини е трѣбвало да бждатъ изоставени въ Лондонъ. Затова и предложението на Английското външно министерство да се събере една нова конференция въ Парижъ, намира готова почва. Френското правителство по дипломатически редъ поканва

¹⁾ Всички тия решения сж изложени подробно отъ А. Penck, въ статията му Die Weltkarten-Konferenz in London im November 1909, Zeitsch. d. Ges. f. Erdkunde zu Berlin, 1910 стр. 117 и следв.

²⁾ P. Vidal de la Blache, La Carte internationale du Monde au Millionième, Annales de Géographie, 1910, стр. 4.

всички държави да бждатъ представени на нея. Тя се открива въ Парижъ на 10 декемврий 1913 г. при участието на 35 официално представени държави, между които и България.

Конференцията е била съставена отъ сжщитѣ срѣди, отъ които се е състояла и първата такава, а именно географи, военни инженери и картографи. Поради голѣмото число на официалнитѣ делегати — 66 души и други поканени лица съ съвещателенъ гласъ, работата на конференцията се е развивала въ редица комисии.

Решенията на Парижката конференция сж най-важното стъпало въ развитията на Всесвѣтската карта 1:1,000,000, тѣ съставятъ основата ѝ, по която тя и сега още се гради.

Въпроситѣ, съ които се е занимавала Лондонската конференция били сгруппирани още отначало на три: I — Решения, които подъ никакъвъ предлогъ не трѣбва да се разискватъ (като масштабъ на картата, проекционна система, обемъ и нумерация на листоветѣ, графични мащаби, очертаване на повърхнината чрезъ хоризонтали), II — Решения, които по принципъ не трѣбва да се измѣнятъ, но могатъ да търпятъ добавки, III — Решения, които трѣбва да претърпятъ голѣми измѣнения¹⁾.

По-важнитѣ въпроси разгледани въ резолюциитѣ сж: Запазва се по принципъ що хоризонталитѣ да отстоятъ отъ 100 до 100 м., като се въвеждатъ задължителни главни хоризонтали, тѣзи отъ 200, 500, 1,000, 1,500, 2,000, 2,500, 3,000, 3,500, 4,000 и пр. метра, а тамъ гдето терена изисква и помощни хоризонтали презъ 10, 20 или 50 метра споредъ случая. Допуща се що релефътъ на важни обекти, които не могатъ да бждатъ представени чрезъ хоризонтали, да бжде представенъ чрезъ засѣнчване или щрихи. Релефътъ на малко познатитѣ области може да се означава по начинъ допустимъ отъ степенъта на познаването му, като това издание се означава като временно. При батиметрията сжщо се въвеждатъ главни и помощни изобати. Дълбочината на по-характернитѣ сонди се сжщо означава. Запазва се решението за одвѣтяване на височинитѣ и дълбочинитѣ съ скала отъ постоянно потъмняващи кафяви и сини бои, като конференцията се спира на редица подробности въ свръзка съ това. Приема се що изохипситѣ, както и изобатитѣ, да се означаватъ съ черно, а не съ кафяво, респ. синьо. Запазватъ се почти всички възприети условни знаци. Голѣми разисквания ставатъ обаче за начина по който трѣбва да се означаватъ граדותѣ. Приема се що тѣхното относително значение отъ

¹⁾ Хо̀да на конференцията, както и решенията ѝ сж разгледани добре отъ главниятъ ѝ секретаръ Em m. de Margerie въ статията му *La Carte internationale du Monde au Millionième et la Conférence de Paris (10—18 décembre 1913)*, *Annales de Géographie*, 1914, стр. 97—108.

административно гледище, да се означава съ различни условни знаци, а всѣко друго значение да бжде означавано чрезъ начина по който е написано името му, така че всѣка страна може да предпочете споредъ мѣстнитѣ условия, да изтъкне при единъ градъ броя на населението му, търговското или историческото му значение и пр. Приема се що на всѣки листъ задължително трѣбва на първа линия да бжде означено на френски: *Carte internationale du Monde au 1,000,000*, а отдолу същото на съответния националенъ езикъ. Това се възприема по чисто практически съображения; по този начинъ въ библиотекитѣ всички листове на картата ще се подреждатъ наедно. Решава се що условнитѣ знаци да се обясняватъ на езика на страната, която е публикувала листа и на единъ отъ тритѣ езици: нѣмски, френски или английски.

До като на Лондонската конференция практическото изпълнение не е било засѣгнато, сега то е било подробно разгледано и съ редица решения се е целило неговото всестранно засилване. Приема се що всѣка държава, която има официална картографска служба, да предприеме публикуването на листоветѣ обхващащи територията ѝ. При граничитѣ земи, за да се избѣгнатъ приповторенията, съседнитѣ държави се споразумѣватъ. За Африка специална подкомисия изработва прегледно табло, по което заинтересуванитѣ държави ще изработятъ съответнитѣ листове. Приема се що всички листове трѣбва да бждатъ напечатани на хартия имаща форматъ 60 на 80 см. Поради многото спорни граници, особено между държавитѣ въ Южна Америка, решава се що границитѣ да се означаватъ споредъ официалнитѣ дипломатически актове, като нанасянето имъ се контролира отъ съответнитѣ служби въ заинтересуванитѣ страни. Въвежда се също така специаленъ знакъ за означаване на спорнитѣ граници. Най-важната новостъ, която конференцията приема, отъ особено значение за бждация нормаленъ вървежъ на работитѣ около картата, е основаването на едно постоянно бюро въ Саутамптонъ, при официалната картографска служба въ Англия. Това става по предложение на самата английска делегация. Главното предназначение на бюрото е да разглежда и одобрява оригиналнитѣ скици, или, ако изпращането имъ е трудно, на фотографията или копието на отдѣлнитѣ листове, още преди публикуването имъ, за да може по този начинъ, чрезъ предварителенъ контролъ, да се осигури еднородността на цѣлото дѣло. Една отъ другитѣ му важни функции е да издава годишенъ отчетъ за хода на работитѣ около картата, както и да организира размѣната на сведения, за да могатъ заинтересуванитѣ страни винаги да иматъ всички нуждни имъ данни. За покриване на разноскитѣ, приема се,

всѣка държава да внесе по една малка сума. Тоя вносъ по-настоящемъ възлиза на 6 английски лири.

Парижката конференция се закрива съ решението да се свика една нова конференция презъ края на следващата 1914 г. въ Берлинъ, за да могатъ да се разгледатъ новоизникналитѣ мѣнотии и да се взематъ нови мѣрки за довеждане до добъръ край започнатото дѣло, защото както забелѣзва това председателтъ ѝ генералъ Буржуа, размѣната на идеи е особено нуждна отначало за напредъка на едно предприятие отъ подобенъ размахъ.

Избухването на общоевропейската война попрѣчи за свикването на подобна конференция въ Берлинъ. Тая война обаче се явява много благоприятна за картата, защото се изработватъ редица листове съ мѣрка 1:1,000,000, главно отъ страна на англичанитѣ, които ги използватъ като операционни карти. Тѣзи листове спазватъ много, но не всички, отъ положенията на Международната всесвѣтска карта 1:1,000,000. Въ дадената понататѣкъ таблица, тѣ сж причислени къмъ листоветѣ отклоняващи се отъ решенията на конференциитѣ.

Централното бюро въ Саутамптонъ подема работитѣ веднага следъ войната и продължава и до сега да централизира въ себе си дейността около това голѣмо международно дѣло. Отъ 1921 г. насамъ, то редовно издава отчети върху състоянието и напредъка на картата, всѣки единъ отъ които е придруженъ съ сборно табло, на което сж означени всички издадени листове — съобразни и несъобразни съ решенията на конференциитѣ. Обаче следъ войната много работи се промѣнятъ, явяватъ се нови въпроси, почувствува се нужда да се промѣнятъ и нѣкои отъ взетитѣ решения. Централното бюро, по препорѣка на Международния географски конгресъ въ Каиро презъ 1925 г., взима становище по една частъ отъ новоизникналитѣ въпроси възъ основа на писменитѣ преговори, които то подвежда съ заинтересуванитѣ страни. Всичко новоизникнало и неразрешено бива обаче окончателно уредено на една нова международна конференция, която се събира въ Лондонъ презъ юлий 1928 г., едновременно съ насрочения тамъ международенъ географски конгресъ. Тя заседава на 14 и 16 юлий. Тази трета конференция нѣма това значение, което сж имали първигѣ две, тъй като тя е трѣбвало да разреши дребни въпроси, изникнали презъ време на постоянно напредващата изработка на картата. Приема се да се премахнатъ условнитѣ знаци за гора, телеграфъ и телефонъ. Решава се да се прави разлика между широколинейни и тѣснолинейни желѣзопѣтни линии. Пѣтищата отъ своя страна да се раздѣлятъ на главни и странични, ако не и на третостепени. Решава се, да бждатъ означавани както окончателно установенитѣ политически граници, така и спорнитѣ, а сжщо и границитѣ на отдѣлнитѣ провинции. Въвеждатъ се за нуждитѣ

ТАБЛИЦА I.

Положение на Международната всевъвътска карта 1:1,000,000

	Общ брой на листовеѣ	Приблизите- ленъ брой на листовеѣ за- сѣгащи су- шата	ИЗРАБОТЕНИ ЛИСТОВЕ		
			Всичко	Съобразни съ решенията на конференциитѣ	Отклоняващи се отъ тия решения
Полярни области северно отъ 68 успоредникъ с. ш.	—	—	6	2	4
Европейски блокъ	128	102	90	41	49
Азиатски блокъ	340	274	87	45	42
Африкански блокъ	264	182	104	20	84
Северо-Американски блокъ	336	197	13	13	—
Южно-Американски блокъ	216	111	71	71	—
Австралийски блокъ	210	108	11	11	—
Тихо-океански блокъ	252	?	—	—	—
Индийско-океански блокъ	174	?	—	—	—
Полярни области южно отъ 60. успоредникъ ю. ш.	—	—	—	—	—
Всичко . . .	1920	974	382	203	179

на въздушнитѣ съобщения знаци за аеродруми, аеропристанница и радиостанции¹). Взима се решение да се спазва най-строга еднообразностъ въ изпълнението на отдѣлнитѣ листове. Повдигнати сж били и въпроси отъ принципиално естество, като напр. този за проекцията на картата, като нѣкои нейни страни сж били разкритикувани. Делегатитѣ сж имали възможностъ да прегледатъ всички карти изработени до тогава и да се убѣдятъ въ хармоничната картина, която даватъ завършенитѣ групи отъ листове.

На конференцията сж били представени 17 държави. Отсѣтствуваха е обаче Германия, която играе такава голѣма роля въ това дѣло и отъ чиито географски срѣди, както видѣхме това, излиза подтика за тази карта. Причината за това отсѣтствие трѣбва да потърсимъ въ особенитѣ отношения, които сжществуваха до лѣтото на 1934 г. въ международнитѣ географски срѣди²).

Изработването на картата напредва сравнително бавно, въпрѣки многократно изказванитѣ пожелания отъ разни географски срѣди за по-усилено темпо.

Таблица I, изработена споредъ отчета на Централно бюро за 1933 год. (The International 1:1,000,000 Map. Report for 1933. Central Bureau, Southampton), ни дава представа на какво положение се намира понастоящемъ картата.

Общиятъ брой на изработенитѣ листове, даденъ на тая таблица е въ действителностъ малко по-малкъ, защото нѣкои отъ листоветѣ на картата се числятъ едновременно въ два отъ блоковетѣ. Отъ друга страна въ него не влизатъ събранитѣ листове, направени отъ части на нѣколко листа. Така има за териториитѣ на Дания, Англия и на частъ отъ Алжиръ.

Прѣкиятъ интересъ, който Българската държава има къмъ тая карта не е много голѣмъ, тѣй като цѣлата и територия, би се хванала само на единъ листъ. България се простира, както е известно, между $41^{\circ} 12' 48''$ и $44^{\circ} 12' 30''$ с. ш. и между $22^{\circ} 21' 14''$ и $28^{\circ} 3' 54''$ източна дължина отъ Гринуичъ, следователно има $5^{\circ} 42' 40''$ най-голѣма дължина и $2^{\circ} 59' 42''$ най-голѣма ширина. Споредъ възприетото разграничение на листоветѣ, територията на България се пада въ сжщностъ на два листа, първия простиращъ сс между 18° и 24° източно отъ Гринуичъ и между 40° и 44° с. ш. и означаванъ споредъ възприетото разграничение съ букви и цифри съ НК 34, а втория, НК 35, между сжщата ширина и 24° и 30° източна дължина отъ Гринуичъ. Една съвсѣмъ малка частъ отъ българ-

¹) Срв. Hans H. F. Meyer, Die internationale Weltkarte 1:1,000,000 und ihr heutiger Stand, Mitt. d. Reichsamts für Landesaufnahme, Jahrg. 7 (1931/32), № 1, стр. 10.

²) Срв. за това въ тази книга статията на Ив. Батаклиевъ, Международниятъ географски конгресъ въ Варшава презъ 1934 г., стр. 39.

ТАБЛИЦА II.

Листове отъ картата 1:1,000,000, които засѣгатъ Балканския полуостровъ

	Знакъ на листа	Име на листа	Отъ коя държава е изработенъ	Година на обнародването	З а б е л е ж к а
1	NL 33	Trieste	1. Велико-Британия 2. Италия	1926 1928	несъобразенъ несъобразенъ, защото не е взетъ предъ видъ югославския материалъ
2	NL 34	Budapest	1. Унгария 2. Велико-Британия	1913 1931	съобразенъ несъобразенъ
3	NL 35	București	Велико-Британия	I изд. 1918 II изд. 1931	несъобразенъ "
4	NK 33	Roma	1. Велико-Британия 2. Италия	1916 1926	несъобразенъ несъобразенъ, защото не е взетъ предъ видъ югославския материалъ
5	NK 34	Sofiya	Велико-Британия	I изд. 1918 II изд. 1931	несъобразенъ "
6	NK 35	Istambul (Constantinople)	Велико-Британия	I изд. 1919 II изд. 1932	несъобразенъ съобразенъ
7	NJ 34	Athenai	Велико-Британия	1917	несъобразенъ
8	NJ 35	Izmir (Smyrna)	Велико-Британия	1916	"

ската територия отъ 12' 30", северно отъ Видинъ, влиза въ листъ NL 34.

България се причислява къмъ това дѣло още въ 1910 г., следъ получаването, по дипломатически редъ, решенията на Лондонската конференция. Съ писмо отъ 21 юний 1910 год., тогавашниятъ министъръ на Външнитѣ работи Ал. Малиновъ, съобщава на английския пълномощенъ министъръ въ София, че Българското правителство се напълно присъединява къмъ Лондонскитѣ решения, чиито голѣмо значение то напълно оценява и че то се е обърнало къмъ Министерството на войната съ молба да направи карта на царството споредъ въпроснитѣ решения¹⁾.

България е била официално представена и на Парижката конференция, както споменахме вече. Присъединяването ѝ обаче, къмъ Централното бюро е станало презъ 1926 год. споредъ отчета на последното отъ 1927 год.

Балканскиятъ полуостровъ влиза въ осемъ листа, които сж подредени въ таблица II.

За да не се разкъсва изработката на картата 1:1,000,000 на много малки части, което би станало, ако всѣка малка държава би изработила листове само на територията си, се е наложило още отначало тая работа да се извършва отъ голѣмитѣ географски служби.

Изработването на една такава карта, ако и на пръвъ погледъ нейната мѣрка да изглежда малка, срѣща голѣми мъжнотии въ това, че единъ не особено голѣмъ процентъ отъ повърхнината на сушата, е точно топографски снета. Следващата по-долу таблица, изработена отъ Edward A. Reeves, може да ни даде представа какво е било приблизително положението къмъ 1916 г., съпоставено съ положението къмъ 1860 г.²⁾

Картировка на повърхнината на сушата.

	1916 г.	1860 г.
Точни топографски снимки . . .	14·8%	3·3%
Неточни топографски снимки . . .	8·7%	3·9%
Маршрутни картировки	62·6%	41·4%
Не снета (не картирана)	13·9%	51·4%

Настоящитѣ проценти не сж претърпѣли голѣми измѣ-

¹⁾ Спр. E. E. Close, International map of the World, Atti del X Congresso internazionale di Geografia, Roma, 1913, стр. 14.

²⁾ Edward A. Reeves, The mapping of the earth, Geographical Journal, 1916, т. 48, стр. 331. Спр. и Hans H. F. Meyer, Die internationale Weltkarte и пр. стр. 17.

нения, ако ги сравнимъ съ последнитѣ данни, които имаме по това въпросъ.

Презъ 1927/1928 г. E. Kuhnow, по идея дадена му отъ Н. Louis, изработва карта въ Молвайдова проекция съ мѣрка 1:20,000,000 на която е представено тогавашното положение на картировката на сушата.

Споредъ нея достовѣрни (verlässliche) карти имаме:

въ Европа	—	най-много	7	мил. кв. клм.,
въ Азия	—	"	6	" "
въ Африка	—	"	6	" "
въ Северна Америка	—	"	6	" "
въ Южна Америка	—	"	1	" "
въ Австралия	—	"	1	" "

т. е. изобщо най-много 27 милиона кв. клм., които правятъ 18·10% отъ цѣлата земна повърхнина (149 мил. кв. клм.)¹⁾

Тази картина на картировката на земната повърхнина ни показва, че още много време единичнитѣ листове на картата 1:1,000,000 не ще могатъ да стоятъ на еднакво стъпало. Тѣ ще съдържатъ, обаче, още за дълго, за малко познатитѣ части на земята всичко познато, а за добре познатитѣ изборъ отъ познатото.

За да бжде разглеждането на въпроса за тая важна международна карта по-пълно, не трѣбва да оставимъ неотбелязани възраженията и упрѣцитѣ отправени къмъ нея, които се свеждатъ повече къмъ техническитѣ и научно-картографскитѣ основи на изработката ѝ, отколкото къмъ самата идея.

Първото възражение засѣга масщаба на карта. R. Lüddecke, единъ отъ застъпницитѣ му намира, че той трѣбва да бжде 1:3 или 4 милиона, защото земната повърхнина не е още достатъчно проучена и картирана. Това възражение, направено презъ 1891 г. проф. Мах Eckert, известенъ германски ученъ и теоретикъ на картографията като наука, отъ чието голѣмо съчинение Die Kartenwissenschaft ни взимаме главнитѣ възражения отправени къмъ картата 1:1,000,000, намира за несъстоятелно. Споредъ него, за едната половина отъ сушата тоя масщабъ е достатъченъ, за една осма отъ нея е голѣмъ, а за останалитѣ три осми е малък²⁾. Съ други думи само една осма отъ земната повърхнина не може да бжде представена задоволително на карта съ подобенъ масщабъ.

¹⁾ Срв. Н. Louis, Topographische Übersichtsaufnahmen auf Forschungsreisen, Zeitsch. d. Ges. f. Erdkunde zu Berlin, 1931, стр. 124.

Тѣзи данни показватъ известна нехомогеностъ при сравняването имъ, тъй като не е ясно дали достовѣрнитѣ (verlässliche) карти на Н. Louis, се покриватъ изцѣло съ категорията — точни топографски снимки — на E. A. Reeves.

²⁾ M. Eckert, Die Kartenwissenschaft, I Bd., стр. 108.

Вториятъ упрѣкъ, който се отправя къмъ инициаторитѣ на картата 1:1,000,000 е, че на международнитѣ конференции, на които сж обсъжани основитѣ въху които трѣбва да легне изработката на картата, сж присѣтствували само учени, които много малко сж имали работа съ картографски нѣща, и то главно близки научни приятели на А. Пенкъ, обаче нито единъ специалистъ, който да разбира отъ картени проекции или да си е създалъ име въ картографията. Срамно е, се изразява доста силно по тоя случай М. Eckert, че на Лондонската и Парижката конференция не сж участвували такива

Обр. 1. Откъсъ отъ листъ NM 33 на Всесвѣтската международна карта 1:1,000,000, издаденъ презъ 1927 г. отъ Reisamt für Landesaufnahme въ Берлинъ.

Височиннитѣ пояси сж усилены допълнително.

специалисти и учени каквито сж Н. Wagner, E. Hammer, H. Naack, K. Peucker и J. Frischauf, всѣки отъ които въ практическата картография разбира повече, отколкото всички участници въ конференцията заедно¹⁾. Поради това е избрана лоша, математически не достатъчно добре обоснована проекция, и сж направени редица грѣшки при техническата подредба на картата, много отъ които отпосле сж били оправени.

Третиятъ упрѣкъ, който се отправя главно къмъ проф.

¹⁾ М. Eckert, посоч. съч., стр. 637.

А. Пенкъ е, че не е направилъ всичко възможно изработката на картата да остане въ нѣмски рѣце. Централното бюро, вмѣсто въ Велико-Британия, която съ нищо не се е отличила въ картографията би трѣбвало да остане въ Германия, въ Берлинъ напримѣръ, гдето самия Пенкъ и други учени и практики биха могли лесно да ѝ бждатъ на разположение¹⁾.

Въ тѣсна връзка съ Всесвѣтската карта 1:1,000,000, стои изработката, чрезъ международно сътрудничество и на други карти. Една такава е Международната авиационна карта (Carte internationale pour l'Aviation) 1:200,000. Отъ нея сж изработени до края на 1933 г. 20 листа. Бюрото, което съсрѣдоточава въ себе си работитѣ около тая карта се намира сжщо въ Саутамптонъ и работи въ близъкъ допиръ съ Централното бюро на Всесвѣтската карта 1:1,000,000. Тая карта служи и като основа за една карта на Римската империя (Carte internationale de l'Empire romain), изработването на която се ржководи отъ специаленъ международенъ комитетъ.

Ние проследихме различнитѣ стѣпала на развитие презъ които е преминало това важно за географитѣ, наистина международно по замисълъ и изпълнение дѣло, което ще имъ даде важенъ инструментъ за изучавания и сравнение. То не се развива съ прекалена бързина, но обхваща обаче постепенно цѣлата земя съ безкрайното ѝ разнообразие отъ географски особености и извънредно различни условия, сжществуващи въ разнитѣ страни. Днесъ съ още по-голѣмо право, отколкото преди четиридесетъ години, може да се каже, че действително е дошло време да се обрисова земята въ една единна и хармонична картина.

LA CARTE INTERNATIONALE DU MONDE AU MILLIONIÈME

En Bulgarie on ne connaît pas tout à fait la grande œuvre internationale, comme la Carte du Monde 1:1,000,000. Dans l'article ci-devant nous traitons l'origine de l'idée d'une telle carte, nous exposons les mérites du professeur Albrecht Penck à l'égard de cette question.

Plus loin nous nous arrêtons aux résolutions des Conférences internationales de Londres (1909) et de Paris (1913) dans lesquelles on a adopté les bases scientifiques et techniques qui servaient à l'exécution de cette carte importante. Puis nous mentionnons la deuxième Conférence de Londres en 1928.

Dans le Tableau I nous donnons, selon le rapport de 1933.

¹⁾ Тамъ, стр. 111.

du Bureau central, le nombre des feuilles conformes et non conformes de la Carte, publiées jusqu'a présent.

La Bulgarie est associée à cette œuvre internationale depuis 1910. Elle a été présentée à la Conférence de Paris. Son territoire entre dans les feuilles NK 34 (Sofiya) et NK 35 (Constantinople) et toute une petite partie se trouve dans NL 34 (Budapest). Toute la Péninsule balkanique entre dans 8 feuilles, qui avec quelques détails, sont rangées dans le Tableau II.

Dans la partie suivante nous parlons de l'état de notre connaissance topographique du globe en soulignant, aux bases des données dernières, que les levées de précision ont moins de 20% de la surface terrestre.

Enfin nous nous arrêtons sur les objections et les reproches qu'on a fait à l'égard de la Carte du Monde à 1:1,000,000. Il s'agit plutôt des bases techniques et scientifiques, que de l'idée même d'une carte semblable.

La Carte du Monde au Millionième est dans un contact étroit avec l'élaboration de la Carte internationale pour l'Aviation et la Carte internationale de l'Empire romain.

G. Gunčev